

คำวินิจฉัยของ ศาสตราจารย์ ดร. อมร รัชศาสตร์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๑๑/๒๕๕๕

วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ศาลฎีกาส่งข้อโต้แย้งของจำเลย (นายนคร ดวงแก้ว กับพวก) ในคดีอาญาหมายเลขคำที่ อ. ๒๓๐๕/๒๕๕๒ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖ และมาตรา ๓๓ หรือไม่

ข้อเท็จจริง

นายนคร ดวงแก้ว กับพวกรวม ๒ คน ร้องว่า ตามที่พนักงานอัยการจังหวัดแพร่เป็นโจทก์ฟ้อง นายนคร กับพวกว่ามียาเสพติดให้โทษประเภท ๑ (เฮโรอีน) ไว้ในครอบครองจำนวน ๔๕.๘ กรัม คำนวณเป็นเฮโรอีนไฮโดรคลอไรด์บริสุทธิ์ได้หนัก ๓๖.๕ กรัม อันเป็นความผิดฐานมียาเสพติดให้โทษ ประเภท ๑ ไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายโดยมิได้รับอนุญาตตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๔, ๗, ๘, ๑๕, ๖๖ และ ๑๐๒ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓ ๕๘ และ ๓๒ ทั้งนี้ ศาลชั้นต้นได้พิพากษาว่าจำเลยทั้งสองมีความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๖๖ วรรคหนึ่ง ให้จำคุกคนละ ๑๕ ปี แต่จำเลยรับสารภาพในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวน จึงได้รับการบรรเทาโทษลดโทษให้หนึ่งในสามเหลือ จำคุกคนละ ๑๐ ปี (นายนคร ถูกรวมโทษจำคุกที่รอลงอาญาไว้จึงให้จำคุก ๑๐ ปี ๗ เดือน) และริบเฮโรอีนของกลาง ต่อมาจำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ พิพากษายืน จำเลยฎีกาโดยตั้งเป็นข้อโต้แย้งว่า พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “การผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ คำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ได้ตั้งแต่สี่สิบกกรัม ขึ้นไปให้ถือว่าผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย” นั้น ขัดกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓ ที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด.....” และมาตรา ๖ ที่บัญญัติว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้”

ศาลฎีกาเห็นว่าจะต้องใช้บทบัญญัติตามกฎหมายยาเสพติดให้โทษวินิจฉัยคดีนี้ จึงต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา ๖ แห่งรัฐธรรมนูญ และไม่ปรากฏว่ามีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในเรื่องนี้มาก่อน จึงให้ดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๕ โดยรอการพิจารณาพิพากษาคดีนี้ไว้ชั่วคราวเพื่อรอผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญได้รับเรื่องไว้พิจารณาแล้วเห็นว่า กรณีนี้ไม่มีปัญหาทางข้อเท็จจริง คือ ผู้ร้อง (นายนคร ดวงแก้ว กับพวก) รับว่ามียาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ ไว้ในครอบครองจริง แต่มีไว้เพื่อเสพไม่ใช่เพื่อจำหน่ายจึงมีประเด็นทางข้อกฎหมายว่า บทบัญญัติของพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓ หรือไม่

ประเด็นพิจารณา

๑. รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓ มีขอบเขตหรือเจตนารมณ์อย่างไร

ตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด”

ส่วนวรรคสอง บัญญัติว่า “ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” นั้น พิจารณาได้ว่า

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งสอดคล้องกับหลักกฎหมายอาญาสากลว่าด้วยการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) ที่ว่า บุคคลจะไม่ถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดทางอาญาจนกว่าฝ่ายรัฐบาลจะพิสูจน์ว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดโดยปราศจากข้อสงสัยอันสมเหตุสมผล (beyond a reasonable doubt) โดยภาระในการพิสูจน์ว่าบริสุทธิ์หรือไม่ ไม่เป็นของผู้ถูกกล่าวหา

แต่ในกรณีของกฎหมายอาญาไทย และรัฐธรรมนูญไทยจะมุ่งไปในทางคุ้มครองและให้เกียรติผู้ต้องหาหรือจำเลยว่าในขณะที่ถูกจับกุมนั้นเป็นเพียงผู้ถูกกล่าวหา ยังไม่แน่ชัดว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ เพราะยังไม่มีศาลใดวินิจฉัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดทางอาญา ฉะนั้น ไม่ควรปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนผู้กระทำความผิดแล้ว ซึ่งเรียกว่า “ผู้ต้องโทษ” หรือ “นักโทษ” (กรณีที่ถูกลงโทษจำคุก) หลักการนี้นำไปสู่การปฏิบัติว่าผู้ต้องหาไม่ควรถูกคุมขังร่วมกับนักโทษ, ควรได้รับการปฏิบัติอย่างมีเกียรติ, ควรได้รับการพิจารณาให้ได้รับการประกันตัวโดยสะดวกและรวดเร็ว, ไม่ควรถูกตีตรา หรือถูกใช้ทำงานอย่างนักโทษ

ในอีกแง่หนึ่ง หลักกฎหมายเรื่องนี้นิยมให้อยู่ในสังคมประชาธิปไตยเพื่อคุ้มครองเสรีภาพของประชาชน แตกต่างจากการปกครองแบบอัตตาธิปไตยที่ประชาชนถูกจับกุมอย่างไรเกียรติและอาจถูกบังคับให้สารภาพยอมรับผิดเพราะทนถูกทรมานไม่ไหว ๑ ในสังคมประชาธิปไตยเมื่อสันนิษฐานไว้ก่อนว่า

ผู้ต้องหาบริสุทธิ์ก็จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นอย่างไม่มีมนุษยธรรมไม่ได้ รัฐบาลไม่อาจใช้วิธีบีบบังคับให้สารภาพได้ แต่รัฐบาลกลับเป็นฝ่ายต้องหาพยานหลักฐานมาผูกมัดจำเลยต่อหน้าศาลที่พิจารณาคดีโดยเปิดเผย ถ้าผู้ต้องหาถูกรอานให้สารภาพในชั้นสอบสวนก็ยังมีโอกาสปฏิเสธในการพิจารณาที่เปิดเผยในชั้นศาลได้ รวมทั้งการมีสิทธิตั้งทนายมาซักค้านพยานโจทก์ได้ อันเป็นโอกาสให้ได้ความจริง

สำหรับกรณีที่ผู้ร้องได้ร้องผ่านศาลฎีกามานั้น ผู้ร้องได้ค้านในสาระสำคัญว่าแม้นจะยอมรับว่ามีเฮโรอีนไว้ในครอบครองเกินกว่า ๒๐ กรัม แต่ไม่เห็นด้วยที่กฎหมายยาเสพติดสันนิษฐานว่าเป็นการมีไว้เพื่อจำหน่ายอันจะทำให้ตนได้รับโทษสูงขึ้น เพราะตนจะมีไว้เพื่อตนเองสองคนก็ไม่ยอมให้มีการนำสืบหรือพิสูจน์ข้อเท็จจริงว่าตนมีไว้เพื่อตนเองหรือมีไว้เพื่อจำหน่ายด้วย

การสันนิษฐานโดยไม่ยอมให้มีการพิสูจน์นี้เรียกกันในภาษากฎหมายว่า “การสันนิษฐานโดยเด็ดขาด” (Conclusive หรือ Mandatory หรือ Absolute หรือ Irrebuttable presumption) ในกรณีนี้ได้สันนิษฐานโดยเด็ดขาดว่าผู้มียาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ ไว้ในครอบครองตั้งแต่ ๒๐ กรัมขึ้นไป ถือว่ามีไว้เพื่อจำหน่าย ซึ่งหมายความว่าผู้ต้องหาต้องถูกลงโทษโดยไม่มี การพิสูจน์ ซึ่งตรงกันข้ามกับหลักการในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓ ว่า “ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาไม่มีความผิด”

อย่างไรก็ดีมีข้อโต้แย้งได้ว่ากรณีนายนครและพวกนี้ได้สารภาพแล้วว่ามียาเสพติดไว้ในครอบครอง จึงมีความผิดจริงทำให้ครบเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓ แล้วอันเป็นการจบขั้นตอนหนึ่ง จึงสามารถปฏิบัติต่อนายนครและพวกเป็นผู้กระทำผิดแล้ว ส่วนจะเป็นความผิดสถานใดรัฐธรรมนูญมิได้ระบุไว้ จึงขึ้นอยู่กับศาลว่าจะนำบทกฎหมายใดมาปรับใช้ จึงถือได้ว่าเป็นคนละส่วนกับกรณีของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓

๒. การขัดกันแห่งข้อสันนิษฐาน

ที่จริงคดีนี้ผู้ถูกกล่าวหาอาจถูกกล่าวหาได้ ๒ กระทั่ง คือ กระทำผิดฐานมียาเสพติดไว้ในครอบครอง และกระทำผิดฐานมีไว้เพื่อจำหน่าย การสันนิษฐานจึงน่าจะสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ทั้งสองข้อหา แต่กฎหมายยาเสพติดให้โทษได้วางหลักไว้ว่าถ้ามีไว้ในครอบครองตั้งแต่ ๒๐ กรัมขึ้นไป ให้ถือว่ามีไว้เพื่อจำหน่าย อันเป็นลักษณะสันนิษฐานโดยเด็ดขาดไม่ต้องมีการนำสืบ

กรณีที่มีข้อสันนิษฐานขัดกันเช่นนี้ยังปรากฏเนื่องๆ ในการพิจารณาคดีอาญาในศาลนานาประเทศเรียกว่า Conflicting หรือ Inconsistent presumption แต่ศาลทั่วไปจะยอมรับหลักการว่าข้อสันนิษฐานเด็ดขาดมีผลใช้บังคับโดยเหตุผลหลายประการ เช่น

๑) พิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ยากมาก อย่างกรณีมียาเสพติดปริมาณมากเกินกว่าที่จะเสพเองได้หมด ในระยะเวลาหนึ่ง ประกอบกับผู้เสพติดจริงมักจะเป็นผู้จำหน่ายด้วยเพื่อหาเงินมาซื้อยาเสพติดซึ่งจะพิสูจน์ได้ยากมากกว่าจะจับได้ขณะทำการซื้อขาย

๒) ตามข้อเท็จจริงเป็นไปได้ยากมาก เช่น ข้อสันนิษฐานโดยเด็ดขาดตามกฎหมายอังกฤษ - อเมริกาว่าเด็กอายุต่ำกว่า ๗ ขวบจะไม่สามารถก่อคดีอุกฉกรรจ์ (Felony) ได้ หรือเด็กอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี จะไม่สามารถกระทำการข่มขืนกระทำชำเราได้ (กรณีทั้งสองนี้เคยยอมรับกันว่าเป็นข้อสันนิษฐานโดยเด็ดขาด ดังนั้น จึงถือว่าเด็กไม่มีความผิด แต่ต่อมาปรากฏว่าเป็นไปได้จึงกลายเป็นข้อสันนิษฐานที่โต้แย้งได้ แต่กฎหมายก็จะให้ลงโทษสถานเบาโดยถือว่าเป็นผู้เยาว์ขาดความยังกิดอันเป็นหลักกฎหมายอีกหลักหนึ่ง)

๓) ข้อสันนิษฐานที่สังคม ณ ขณะหนึ่งยอมรับได้ หรือประสงค์จะให้บัญญัติไว้เพื่อคุ้มครองความสงบสุขของสังคม ทั้งนี้ อาจเป็นข้อสันนิษฐานที่เกิดขึ้นตามประเพณีมาแต่ดั้งเดิม เช่น บางสังคมยอมให้มีการจุดผู้หญิงไปเป็นภรรยา แต่พอยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปอาจกลายเป็นข้อห้ามที่มีโทษรุนแรงก็ได้

ในกรณีของยาเสพติดทั่วโลกยังมีปัญหาหลายด้าน เช่น การกำหนดว่าสารใดพืชใดเป็นสิ่งเสพติดประเภทใด ผู้เสพเป็นอาชญากรหรือผู้มีจิตใจอ่อนไหว ควรมีอัตราโทษอย่างไรบ้าง ฯลฯ ทั้งยาเสพติดให้โทษเป็นสิ่งที่ให้โทษแก่ตัวบุคคลและสังคมอย่างร้ายกาจทางารณทั้งยังป้องกันปราบปรามได้ยาก กฎหมายนานาประเทศจึงยังยอมรับบทบัญญัติที่มีเงื่อนไขเป็นข้อสันนิษฐานโดยเด็ดขาดหลายประการ

เมื่อเผชิญกับปัญหาเหล่านี้ ศาลส่วนใหญ่ก็ต้องยอมรับที่จะพิพากษาไปตามตัวบทกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายที่ได้ตราขึ้นมาโดยชอบด้วยกระบวนการนิติบัญญัติ เพราะศาลเป็นฝ่ายตุลาการไม่มีสิทธิที่จะตรากฎหมายได้เอง และต้องยอมรับว่าในสังคมประชาธิปไตย ประชาชนเป็นผู้ตรากฎหมายโดยตรงหรือโดยอ้อม (ผ่านรัฐสภา)

อนึ่ง เมื่อไม่มีบทบัญญัติใดในรัฐธรรมนูญที่ห้ามมิให้บังคับใช้บทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นข้อสันนิษฐานโดยเด็ดขาดก็ควรถือว่าใช้บังคับได้ต่อไป หากสังคมเห็นว่าข้อสันนิษฐานโดยเด็ดขาดเรื่องใดหรือทุกเรื่องไม่เป็นธรรมเพราะเป็นหลักกฎหมายมาแต่โบราณรู้กันทั่วไป ก็ควรใช้กระบวนการนิติบัญญัติแก้ไขเสีย ส่วนศาลคงต้องวินิจฉัยบรรดคดีไปตามตัวบทกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น

คำวินิจฉัย

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงวินิจฉัยว่า บทบัญญัติตามมาตรา ๑๕ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ ไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๓ ตามคำร้อง

ศาสตราจารย์ ดร. อมร รักษาสัตย์

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ